

Megan H. Glick: *Infrahumanisms. Science, culture, and the making of modern non/personhood*. Duke University Press 2018.

SALLA TUOMIVAARA
University of Turku
 sallatuomiva@gmail.com

Tiesitkö, että 1920- ja 1930 -lukujen Yhdysvalloissa simpanssit kuvattiin yleisesti "valkoiseksi" ihmisapinaksi ja gorilla puolestaan "mustaksi"?

Entä olitko kuullut, että lasten kiipeilytelineet kehitettiin 1920-luvun Yhdysvalloissa, kun huoli kaupungistuvan ja teollistuvan kansakunnan fyysisestä rappeutumisesta levisi ja lasten ajateltiin hyötyvän siitä, jos he apinan kaltaisten esi-isiemme tapaan kiipeilisivät puiden latvuksissa – tai sen kaltaisissa telineissä – "apinavaistonsa" avulla?

Megan H. Glickin kunnianhimoinen teos kuvaa keskenään hyvin erilaisia yhdysvaltalaiseen yhteiskuntaan sijoittuvia ilmiöitä, joita yhdistää sellaisten kehojen kontrollointi tai pelko, jotka eivät ole ihmiskehoja tai "täysin" ihmismäisiä tai inhimillisiä kehoja. Glick analysoi näitä erilaisia ilmiöitä infrahuman(ism)-käsitteen avulla. Käsitettä käytti 1910-luvulla kädellistutkija Robert Yerkes viitatessaan "lähes inhimillisiin" tai ihmismäisiin kä-

dellisiin, "melkein-ihmisiin". Glick käyttää käsitettä kuitenkin toisin eikä sen kääntäminen suomeksi ole helppoa: "Ali-ihmissyydestä" puhuminen koskettaa joitain näistä tapauksista, mutta ei kata koko ilmiötä ja on ilmaisuna ongelmallinen. Glickin infrahuman-käsitteessä on kyse siitä, miten heikompina tai alempina pidetyt olennot ja ihmisenä heikompina, alempina tai poikkeavina pidetyt erotetaan ihmisyydestä, tai "normaalista" ihmisyydestä ja millä tavoin heitä käsitellään ja hallitaan ihmisyyttä määrittämällä. Infrahuman on liminaalinen tila täyden ihmisyyden ja eläimyyden – ja toisinaan myös ihmisen ja teknologian – välillä. Glick näyttää, miten ihmisen ja eläimen – ja inhimillisen ja eläimellisen – välisellä eronteolla marginalisoidaan ja suljetaan ulos sekä eläimet että tietyt ihmiset. Hän osoittaa kirjassaan näiden kategorioiden tai oikeastaan niiden välitilan merkityksen yhdysvaltalaisissa tieteen ja populaarikulttuurin diskursseissa.

Yhteiskunnallinen eläintutkimus on alusta lähtien ollut kiinnostunut siitä, miten erilaisten ihmisryhmien toiseuttaminen ja eläinten toiseuttaminen kietoutuvat yhteen. Eläin on ihmisen keskeinen toinen, jota vasten ”täyttä”, toivottua ihmisyyttä on määritetty. Eläimeksi, eläimelliseksi tai vähemmän ihmiseksi nimeämisen myötä ihmisryhmiä voidaan asettaa täysivaltaisen ihmisen kategorian ulkopuolelle. Ihmisen kategoriaa määrittellen jatkuvasti uudelleen vertaamalla ”täyttä” ihmisyyttä näihin ”epätäydellisiin” olentoihin. Näihin olentoihin tai kehoihin Glick kirjassaan lukee muun muassa ihmislapsen, avaruusolennon, sairaan, kyborgin, eläimen ja eläimellistetyn ihmisen.

Glickin kuvaamat ilmiöt, joissa erilaisia olentoja ollaan määritetty biologisesti ja kulttuurisesti huonommiksi, alemmiksi tai heikommiksi, eläimellisiksi, vähemmän ihmisiksi tai vähemmän ihmismäisiksi, sijoittuvat pitkin 1900-lukua ja 2000-luvun alkua. Hän tutkii tapausten kautta rodun ja lajin määrittelyä näissä prosesseissa, esimerkiksi ihmislajin ja rodun määrittelyn kietoutumista yhteen, samoin kuin terveen ja sairaan sekä biologisesti puhtaan luokittelua.

Glick jakaa kirjansa kolmeen kauden: bioekspansionismiin, eli 1900–1930-lukuihin, extraterrestrialityksi nimeämänsä jaksoon, eli 1940–1970-lukuihin ja ruumiin sisälle kääntyvään kauteen, eli interiorityyn, eli 1980–2010-lukuihin.

Bioekspansionismi-osuuden ensimmäisessä luvussa Glick käsittelee modernia lapsuuden tuottamista ja lasten kehojen ja kehityksen ottamista hallintaan alkaen terveystarkastuksista ja kasvukäyrien seuraamisesta ja ulottuen partio-likkeeseen ja kiipeilytelineisiin. Toisessa luvussa hän siirtyy primatologiaan, eli kädellistutkimukseen, ja ihmisapinoiden merkitykseen ”alemman” tai ”aiemman” ihmisyyden malleina. Ihmislajin ja rodun määrittely kietoutuivat kädellistutkimuksen kultakaudella yhteen niin, että valkoisiksi määritetyt ja ihmisten seurassa kasvatetut simpanssit näyttäytyivät jopa Afrikassa asuvia tummaihoisia ihmisiä yksilöllisempinä, ”ihmismäisempinä” olentoina.

Kirjan toisessa osassa asetetaan tarkastelun kohteiksi avaruusolentohavainnot ja atomiaika sekä genetiikka ja eksobiologia, eli maan ulkopuolista elämää käsittelevä biologian alue. Glick näkee, että näitä aikakauden ilmiöitä yhdisti pelko ihmiskunnan tulevaisuudesta ja toisaalta visuaalisen, valokuvallisen kulttuurin voima, joka toi muun muassa sotakuvien – holokaustin ja ydinpommiin aiheuttaman tuhon – kautta uudenlaisen tietoisuuden ihmisruumiin ja ihmiskunnan hauraudesta. Hän punoo tähän kudokseen myös ensimmäiset valokuvat sikiöistä ja tietoisuuden sukupuutoista ja bakteerien aiheuttamista uhista.

Kirjan kolmannessa, kehojen sisään kääntyvässä osassa pureudutaan

ensin tartunta-retoriikkaan, jota tarkastellaan sekä samaa sukupuolta olevien suhteiden, että lajien välisten tartuntojen osalta. Viimeisessä luvussa analyysin kohteena on ylipainokeskustelun kuvasto ja lajien väliset elinsiirrot, jotka kietoutuvat molemmat ihmisen ja sian suhteen ympärille.

Kirjan päättävässä yhteenvetoluvussa *The plurality is near*, Glick pohtii tulevaisuutta, jossa ihmisen ja eläimen ja yksilön ja yhteisön väliset rajanvedot hajoavat yhä voimakkaammin. Hän käsittelee luvussa muun muassa mikrobiomiikkaa, joka tutkii ihmisen (ja muiden eläinlajien) ihoa ja ruumiinonteloiden limakalvoja asuttavia monimuotoisia bakteeriyhteisöjä ja näihin bakteeriyhteisöihin perustuvia mahdollisia lääketieteellisiä hoitomuotoja. Kirjan muiden lukujen keskittyessä sellaisiin tieteeseen kytkeytyviin ilmiöihin, joissa ihmisen ja ei-ihmisen rajalla on keskeinen sija, nostaa viimeinen luku esiin ilmiöitä, joissa ihmisen ja ei-ihmisen rajanveto käy yhä vaikeammaksi, joissa ihminen ja ei-inhimillinen, myös ei-inhimilliset yhteisöt, ovat yhtä.

Glickin teoksesta on ensin hankala saada otetta. Hän ei väännä johtopäätöksiä rautalangasta, vaan pikemminkin tarjoilee joukon esimerkkejä, joiden yhteyttä toisiinsa on aluksi vaikea nähdä. Pikkuhiljaa Glickin esittelemät tapaukset ja hänen teoreettinen kehittelynsä infrahuman-käsitteen ympärillä muodostavat kuitenkin lukijankin mielessä kokonaisu-

den. Hän rakentaa kudelman siitä, miten ihmiskeskeisen maailmankuvamme pelko ei-inhimillistä toiseutta kohtaan kietoutuu rasistisiin ja kolonialistisiin näkemyksiin ja miten tämä vyyhti liittyy ihmis-yhteisöjen ja -yksilöiden biopoliittiseen hallintaan. Kirja valaisee ihmisen määrittelyn ja tuottamisen moninaisuutta ja tunnustaa syvät, pysyvät yhteydet ihmisten ja ei-ihmisten alistamisen välillä.

Infrahumanisms-teos syventää toiseuttamisen rakenteiden ympärillä käytyä keskustelua ja luo mahdollisia yhteyksiä ihmisen määrittelyä ja rajoja eri suunnista lähestyvien tieteenalojen välille analysoidessaan useita erilaisia tieteellisiä ja kulttuurisia diskursseja. Teos kuitenkin käy kuitenkin vain vähän keskustelua olemassa olevan toiseuttamista ja ihmisen ja ei-inhimillisen määrittämistä koskevan tutkimuksen kanssa. Kuten Maneesha Deckha toteaa arviossaan¹, kirja myös jättää alaotikkonsa lupaaman pohdinnan yksilöydestä hyvin vähälle. Ihmisen ja ei-inhimillisen rajan määrittelyä ja kontrollointia tutkivana teoksena se on kuitenkin arvokas. Käsittelemiensä ilmiöiden laaja kirjo tekee teoksesta myös hyvin rohkean.

1 Deckha, Maneesha (2019) Book Review: Megan H. Glick: *Infrahumanisms: Science, Culture, and the Making of Modern Non/Personhood*. *Somatechnics*, 9:2–3, pp. 401–405.